

KĘPIŃSKI ANTONI – psychiatra, psychoterapeuta, humanista, ur. 16 XI 1918 w Dolinie k. Stanisławowa, zm. 8 VI 1972 w Krakowie.

W 1928 rozpoczął naukę w I Państwowym Gimnazjum im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie. Po zdaniu matury w 1936, rozpoczął studia medyczne na UJ, przerwane wybuchem II wojny światowej. Walczył w kampanii wrześniowej, a następnie we Francji, gdzie dostał się do niewoli i przebywał ponad 2 lata w obozie jenieckim w Miranda del Ebro w Hiszpanii. Po uwolnieniu został pilotem RAF-u w Anglii. W 1946 ukończył Wydział Lekarski na uniwersytecie w Edynburgu i przez rok pracował w ang. szpitalach psychiatrycznych. Po powrocie do Polski w 1947 rozpoczął pracę jako starszy asystent w Klinice Neurologiczno-Psychiatrycznej UJ. W 1949 na podstawie pracy *Zamącenie po wstrząsie elektrycznym a typ konstytucjonalny i rasowy* uzyskał stopień doktora medycyny w zakresie psychiatrii. Od 1950 pracował w Klinice Psychiatrycznej Akademii Medycznej w Krakowie. W 1958 przebywał na stypendium naukowym w Instytucie Psychiatrycznym Maudsley w Londynie. W 1960 habilitował się na podstawie pracy *Odruch orientacyjny w otępieniu organicznym*. Od 1963 pracował na stanowisku docenta, w 1972 został mianowany prof. nadzwyczajnym. W 1970 został kierownikiem Kliniki Psychiatrycznej Akademii Medycznej. Prowadził również zajęcia dydaktyczne na Wydziale Stomatologicznym i Wydziale Filozoficznym UJ oraz w Szkole Pielęgniarskiej w Krakowie. Wygłaszał liczne referaty i odczyty w Polskim Tow. Psychiatrycznym, Polskim Tow. Lekarskim, Polskim Tow. Filozoficznym, Polskim Tow. Higieny Psychiczej oraz w PAN.

K. napisał ponad 150 prac naukowych, z których najważniejsze to: *Psychopatologia nerwic* (Wwa 1972, 1986⁴); *Rytm życia* (Kr 1972, 2001⁷); *Schizofrenia* (Wwa 1972, 1992⁵); *Z psychopatologii życia seksualnego* (Wwa 1973, 1993⁴); *Melancholia* (Wwa 1974, 1993⁴); *Lęk* (Wwa 1977, 1995⁴); *Psychopatie* (Wwa 1977, 1988²); *Poznanie chorego* (Wwa 1978, 1989²).

K. jest autorem teorii metabolizmu informacyjnego i energetycznego. Wg niej każdy organizm żywy, a szczególnie organizm ludzki jest całością, która składa się z wnętrza (jądra) i warstwy zewnętrznej (granicznej). W warstwie zewnętrznej odbywają się procesy wymiany energetycznej oraz informacyjnej; procesy wymiany informacyjnej są domeną psychiki, natomiast wymiany energetycznej – ciała. Metabolizm informacyjny dzieli się na dwie

warstwy, określane przez K. jako pierwsza i druga faza, powstające w rozwoju osobniczym. Pierwsza faza obejmuje czynności emocjonalne, które są nieświadome i pierwotne – jest to sfera uczuć. Jest ona częściowo dziedziczona, ale w znacznej mierze powstaje we wczesnym okresie życia człowieka. Druga faza, nazywana psychologiczną, jest domeną rozumu i woli, jest więc nacechowana świadomością. Powstaje głównie wskutek oddziaływań społecznych. W człowieku jest ponadto część, która nie należy ani do metabolizmu energetycznego, ani do metabolizmu informacyjnego, a którą K. nazywa „jądrem życia”, inaczej sumieniem.

K. pojmował człowieka jako osobę, czyli podmiot obdarzony rozumem i wolną wolą, a przez to mogący kierować się w swoim życiu wartościami moralnymi. Uważał, że w relacjach z drugim człowiekiem nie można traktować innego jako środka do osiągnięcia własnych celów, ponieważ w ten sposób go uprzedmiotowiamy (a tym samym odbieramy mu wolność), ale relacje powinny mieć charakter spotkania dwóch wolnych podmiotów. Celem osoby jest samorealizacja, pojęta jako najdoskonalszy rozwój jednostki. Człowiek jest wyjątkowy w stosunku do całego świata organizmów ożywionych przez to, że posiada sumienie, czyli szczególną konstytucję moralną. Dzięki sumieniu ma możliwość poznania dobra i zła, a także, jak nazywa to K., możliwość odkrycia własnej prawdy (prawd), która określa jego dalsze cele życiowe. Wg K., to sumienie jest czynnikiem różnicującym ludzi.

Rozwój duchowy człowieka polega na stopniowym poznawaniu prawdy sumienia oraz na pracy nad sobą. Sumienie i zawarta w nim prawda nie jest dostępne poznaniu zmysłowemu ani poznaniu pojęciowemu, można je jednak poznać dzięki intuicji, którą K. nazywa olśnieniem. Olśnienie powoduje rozbicie dotychczasowej hierarchii wartości, co może prowadzić do choroby, najczęściej psychicznej, a nawet stwarzać zagrożenie dla życia człowieka. Praca nad sobą polega na uzgodnieniu prawdy sumienia, poznanej w olśnieniu, z prawdami, którymi kieruje się społeczność, w której dany człowiek żyje. Jeżeli tego uzgodnienia nie uda się człowiekowi osiągnąć, wtedy zaczyna popadać w chorobę psychiczną.

Ze względu na charakter metody diagnostycznej zalicza się K. do nurtu psychiatrii fenomenologicznej. Miało to wyraz w dążeniu do uchwycenia istoty rzeczy w badaniu psychiatrycznym, przyjęciu poznania intuicyjno-uczuciowego

za podstawę epistemologii psychiatrycznej (wg K. tzw. pierwsze wrażenie miało największe znaczenie diagnostyczne, uważał np., że schizofrenię można rozpoznać w pierwszym kontakcie z chorym, nawet bez rozmowy z nim), dążeniu do zrozumienia chorego jako całości, tzn. we wszystkich jego aspektach. Stosował fenomenologiczną metodę badania, która składała się z trzech faz: intuicji fenomenologicznej (wewnętrznego oglądu), analizy fenomenologicznej (poszukiwanie wzajemnych związków strukturalnych własnościami danego fenomenu) oraz opisu fenomenologicznego (przedstawienie wyniku badania w sposób zrozumiały przez innych).

Analizując strukturę ludzkiej egzystencji wyróżnił K. jej 3 podstawowe modalności: świat biologiczny – zdeterminowany, w którym rządzą prawa natury, głównie prawo zachowania własnego życia oraz prawo zachowania gatunku; świat podmiotowy – subiektywny, psychologiczny, charakteryzujący się samoświadomością, dążeniem do transcendencji i samorealizacji; świat społeczny – współbywania z innymi, które powinno opierać się na miłości. Na podstawie przyjętych poglądów antropologicznych, K. wprowadził nową modalność ludzkiej egzystencji, mianowicie świat aksjologiczny. Wg niego dopiero świat aksjologiczny (podmiotowy system wartości) stanowi spoiwo łączące w integralną całość 3 powyższe modalności ludzkiej egzystencji. Doniosłym wkładem do psychiatrii fenomenologicznej jest wprowadzenie nowej kategorii antropologicznej, tzw. porządku wartościującego (w każdym poznaniu nadajemy poznawanym przedmiotom określoną wartość), a także, co ważniejsze, przyjęcie założenia, że zaburzenia psychiczne są rezultatem zakłócenia porządku moralnego. Dlatego np. genezę zaburzeń psychotycznych w schizofrenii i depresji upatruje w patologii podmiotowego systemu wartości.

K. zajmował się badaniami byłych więźniów obozów koncentracyjnych. Na podstawie badań opisał tzw. KZ-syndrom (zespół obozu koncentracyjnego), na który składają się zaburzenia psychiczne, występowanie chorób somatycznych, a także głębokie zmiany w strukturze osobowości.

K. był w Polsce prekursorem grupowej i indywidualnej psychoterapii, której głównym celem było usuwanie patologii w systemie wartości pacjenta. Kładł nacisk na osobę terapeuty, który powinien być autorytetem dla pacjenta, a także powinien posiadać takie cechy, jak cierpliwość, empatia, umiejętność zdobywania zaufania. Relacja między psychoterapeutą a pacjentem powinna

mieć charakter spotkania dwóch wolnych podmiotów, wzajemnie się szanować. K. założył pierwszy w Polsce klub dla chorych, w którym przygotowywali się do podjęcia na nowo ról społecznych.

A. Jakubik, *Antoni K. – homo religiosus*, *Więź* 16 (1973) z. 4, 51–63; R. Leśniak, J. Masłowski, *Psychiatryczna problematyka obozów hitlerowskich w pracach Antoniego K.*, *Przegląd Lekarski* 31 (1974), 13–18; A. Jakubik, *Deontologia lekarska Antoniego K.*, *Znak* 27 (1975), 958–972; tenże, *Antoni K. – twórca psychiatrii aksjologicznej*, *Psychiatria Polska* 14 (1980) z. 4, 403–408; tenże, *Psychiatria fenomenologiczna w ujęciu Antoniego K.*, tamże, 395–401; A. Jakubik, J. Masłowski, *Antoni K. Człowiek i dzieło*, Wwa 1981; K. Murawski, *Jaźń i sumienie. Filozoficzne zagadnienia rozwoju duchowego człowieka w pracach Carla Gustawa Junga i Antoniego K.*, Wr 1987; E. Stawnicka, *Filozofia człowieka Antoniego K.*, Zielona Góra 1995; D. Heck, *Spór czy lament. Wokół problemów aksjologicznych w eseistyce polskiej (1957–1986)*. Stanisław Ossowski, Jan Strzelecki, *Antoni K.*, Wr 1996; J. Maciuszek, *Obraz człowieka w dziele K.*, Wr 1996; M. Pyka, *On Emotion and Self-determination in Max Scheler and Antoni K.*, w: *The Origins of Life*, Dor 2000, II 143–152.

Tomasz Górka